16. Гудиашвили Д. Интеграция в структуры НАТО – внешнеполитический приоритет Грузии / Д. Гудиашвили // Центральная Азия и Кавказ. – 2003. – № 4. – С. 28–36.
17. Грузия: проблемы и перспективы развития: В 2-х т. / Под общ. ред. Е.М. Кожокина. – М., 2002. – Т. I-II. – 352 с.
18. Гушер А. Геополитическая ситуация в Закавказье: национальные интересы и безопасность России / А. Гушер // Азия и Африка сегодня. – 2004. – № 10. – С. 2–7;
19. Загладин Н.В. Конфликт вокруг Грузии в глобальном контексте / Н.В. Загладин // Дестабилизация мирового порядка и политические риски развития России: Сб. статей. – М. : ИМЭМО РАН, 2010. – С. 111–121.
20. Поточний архів Посольства Грузії в Україні 2011–2017 роки.

УДК 94(474):353.8

Стельмах В.О.

БАЛТІЙСЬКА РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ НА ШЛЯХУ ДО ЗАХІДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРУКТУР

У статті розглянуто процес поступового розширення рівня інтеграції країн Балтійського регіону до Великої Європи та Північноатлантичного альянсу після відновлення їхньої незалежності через різноманітні формати регіональної та міжнародної співпраці.

Ключові слова: *країни Балтії, Балтійська Асамблея, регіональна співпраця, європейська інтеграція, НАТО.*

Стельмах В.А. **Балтийское региональное сотрудничество на пути к западным интеграционным структурам**

В статье рассмотрен процесс постепенного расширения уровня интеграции стран Балтийского региона в Большую Европы и Североатлантического альянса после восстановления их независимости через различные форматы регионального и международного сотрудничества.

Ключевые слова: *страны Балтии, Балтийская Ассамблея, региональное сотрудничество, европейская интеграция, НАТО.*

Stelmakh V.O. **Baltic regional cooperation on the way towards western integration structures**

The article examines the process of gradual expansion of the level of integration of the Baltic countries to the Great Europe and the North Atlantic Alliance after the restoration of their independence through various forms of regional and international cooperation.

Key words: *Baltic* countries, Baltic Assembly, regional cooperation, European integration*, NATO.*

Досвід європейської інтеграції і функціонування ЄС довів, що регіональна співпраця (Північні рада, країни Бенілюксу, Вишеградська група) на теренах Європейського Союзу не втрачає своєї актуальності, а навпаки отримує схвальну оцінку від Брюсселя. Країни Балтії на шляху «повернення на Захід» спромоглися виробити власний механізм співробітництва, який виявився не менш ефективним, і навіть досягши

вагомої спільної мети – членства у Європейському Союзі та вступу до НАТО, базові інститути співпраці змогли сформувати нові цілі та завдання подальшої кооперації.

Тому метою нашої роботи є з'ясування на скільки успішним виявився формат співпраці країн Балтійського регіону після відновлення незалежності, аналіз різноманітних форм регіональної та міжнародної співпраці, а також визначення сучасної спільної позиції країн Балтії у їх діяльності.

Впродовж історії зв'язки між Латвією, Литвою та Естонією були то сильнішими то слабшими, однак події XX ст. зблизили ці країни настільки, що для їх регіональної ідентифікації у радянський період почали використовувати поняття «Прибалтика», а ближче до початку 1990-х рр. з'явилося поняття «Балтійські країни (країни Балтії)» з огляду на назву масштабної акції «Балтійський шлях» (серпень 1989 р.), яка об'єднала представників трьох народів, які прагнули позбавитись залежності від СРСР у єдиний символічний «ланцюг». Це дало світові чітке уявлення про подальший спільний проєвропейський вектор розвиток цих народів.

Західні дослідники схильні об'єднувати ці три північноєвропейські країни у єдиний субрегіон особливо з огляду на те, що протягом радянського керування Латвія, Литва та Естонія були відрізані «залізною завісою» від європейської цивілізації. Як наслідок, їх національні ідентичності як окремих країн були частково забуті західноєвропейською громадськістю [1]. У той же час дослідників цікавив процес співпраці країн Балтії з позиції його результативності на регіональному рівні, зокрема, в економічному, військовому, зовнішньополітичному [2] та безпековому [3] аспектах.

Українські науковці розглядають питання співпраці країн Балтії переважно у контексті євроінтеграційних процесів, вступу до НАТО та їх участі у євроатлантичних структурах безпеки [4]. Зокрема, С.А. Скриль зазначає, що «..результативність демократичного транзиту у Латвії, Литві та Естонії, а також синхронність їх інтеграції у Європейський Союз, дає підстави наголосити на створенні єдиного прибалтійського політичного простору..» [5]. Разом з тим, деякі експерти вважають недоцільним об'єднувати балтійські країни у єдиний політичний регіон [6],

Наявність значного числа публікацій, присвячених дослідженням проблематики регіональної співпраці країн Балтії та її практичних

аспектів, тим не менше не дає уявлення про зв'язок регіональної співпраці та інтеграційних процесів в цілому.

Коли ми розглядаємо питання співробітництва країн Балтії на сучасному етапі, необхідно хоча б побіжно згадати модель співпраці упродовж першого (міжвоєнного) періоду незалежності, оскільки цей історичний прецедент став джерелом легітимації їх подальшої співпраці на сучасному етапі. Литва, Латвія та Естонія вперше з'явилися як окремі національні держави після Першої світової війни і впродовж 1920-х рр. не проявляли вагомих взаємних інтересів. Лише внаслідок трансформації зовнішньої політики Німеччини та Росії, у молодих і невеликих за розмірами держав виникла потреба у кооперації. У результаті перемовин у Ризі 12 вересня 1934 р. було підписано договір про Балтійську Антанту – пакт про співпрацю, згоду та взаємну допомогу, чим було сформовано історичні засади співпраці трьох незалежних держав [1]. Однак військовий напрям співпраці між країнами тоді не був достатньо розвинутий, що у подальшому стало однією з причиною потрапляння у 1940-му році країни Балтії до сфери впливу СРСР за результатами радянсько-німецьких сепаратних домовленостей.

Після відновлення своєї незалежності на початку 1990-х рр. держави Балтії стабільно демонструють політичну волю щодо максимальної регіональної інтеграції і співпраці як головного вектора своєї політики. І така кооперація відбувається одразу на кількох рівнях.

Одним із найважливіших кроків у розвитку співпраці між Латвією, Литвою та Естонією стало створення інституційної бази для такої кооперації. У листопаді 1991 р. за аналогією формату регіонального співробітництва країн Північної Європи та Бенілюксу, була створена Балтійська Асамблея (БА) як орган міжпарламентського співробітництва, потім виникла потреба у створенні інституту для співпраці виконавчих гілок влади Естонії, Латвії та Литви, а саме, Балтійської Ради Міністрів (БРМ). Потім для координації діяльності БА та БРМ було створено Балтійську Раду. Окремі регіональні питання стали предметом компетенції комітетів, утворених для вирішення питань у сферах оборони, енергетики, внутрішніх справ, транспорту та охорони навколишнього середовища.

У подальшому БА стала основою як суто регіонального співробітництва трьох держав, так і платформою для діалогу країн Балтії з міжнародними організаціями.

Одним із найважливіших пунктів порядку денного Балтійського співробітництва у 1990-х рр. було виведення військ колишнього СРСР з країн регіону [7]. Одразу після виведення військ зі своєї території, у жовтні 1993 р. країни Балтії через Балтійську Асамблею звернулися до НАТО із проханням розробити критерії їх приєднання до Альянсу.

Із середини 1990-х рр. три країни Балтії здійснили низку спільних військових проектів: Балтійський батальйон (Baltbat), Балтійський військовий ескадрон (Baltron), Балтійська мережа повітряного нагляду (Baltnet) та Балтійський коледж оборони (Baltdefcol). Робоча мова всіх проектів - англійська. За більше ніж 20 років існування вони були неодноразово високо оцінені щодо їх відповідності політиці та операціям НАТО.

Створення Baltbat, тринаціонального миротворчого підрозділу, розпочалося наприкінці 1994 р. Сьогодні це комбінований піхотний батальйон, здатний брати участь у миротворчих операціях та сприяти регіональної безпеки, який базується у Латвії. Об'єднаний Балтійський військово-морський ескадрон (Baltron) був створений в 1997 р. для розширення можливостей військово-морських сил та координації виконання різних морських завдань. Однак, насамперед, Baltron проводить операції з розмінування та пошуково-рятувальних робіт у Балтійському морі та намагається привести балтійські військово-морські сили у відповідність із відповідними стандартами НАТО. Штаб-квартира Baltron знаходиться в Естонії. Балтійська мережа повітряного нагляду (Baltnet) була створена у 1996 р. для збору та координації інформації про нагляд за повітряним простором. Метою цієї ініціативи було створення єдиної системи спостереження за повітряним простором у всіх трьох країнах Балтії та сумісність з подібними системами протиповітряної оборони країн Заходу та НАТО. Також для підготовки кадрів для штатних офіцерів та цивільних осіб у 1998 р. було створено Балтійський коледж оборони (Baltdefcol) з базуванням у м. Тарту (Естонія) [8].

Таким чином регіональне співробітництво країн Балтії у питанні виведення колишніх радянських військ призвело до регулярного та постійного національного та міжнародного діалогу з цього питання, а також мобілізувало парламенти та виконавчі органи для вирішення різних секторальних питань, таких як упорядкування кордонів, розвиток комунікацій та військової інфраструктури регіону.

Значному зростанню рівня економічного співробітництва країн Балтії сприяло підписання договору про створення Балтійської зони вільної торгівлі 1993 р. Ця угода розширила балтійський ринок і передбачала вільний рух товарів, що супроводжуються відповідним сертифікатом походження, окрім сільськогосподарських, оскільки три країни мали вагомі відмінності у сфері сільського господарства (питання було врегульоване у 1996 р.). Угода передбачала скасування імпортних тарифів у взаємній торгівлі, хоча деякі експортні тарифи залишалися в силі, тим самим підтверджуючи, що і економічній політиці країн Балтії зберігаються певні відмінності [2, p.6]. Ці відмінності особливо гостро стануть помітними коли країни Балтії вийдуть на новий рівень співпраці – із ЄС.

У 1997 р. Торговельний комітет Балтійської ради міністрів почав розробляти основні принципи угоди про вільне пересування послуг за нормами, розробленими Світовою організацією торгівлі. Оскільки вільний рух послуг тісно пов'язаний з вільним переміщенням робочої сили, це передбачало укладання угод щодо рівного соціального захисту та взаємного визнання освітніх документів у країнах Балтії [2, p.9].

Важливим критерієм створення економічного простору є створення єдиного транзитного простору. Так наприкінці 1990-х рр. був задуманий проект будівництва залізниці Rail Baltica, перший етап якого було завершено 2015 р.

Іншим спільним важливим проектом стало створення під егідою Комітету з інформаційних технологій РМБ проекту «Державної мережі передачі даних у країнах Балтії», який дозволяє нам говорити про єдину інформаційну інфраструктуру в країнах Балтії. З часом зацікавленість у проекті проявила Норвегія (в тому числі надавши фінансування), що сприяло інтегруванню балтійських держав до інформаційної інфраструктуру Північної Європи.

Однак окрім позитивних моментів, Балтійська Асамблея була покликана вирішувати і спірні питання, які виникали між країнами. Зокрема, суперечка між Латвією та Естонією щодо меж вилову риби у Балтійському морі, яку було вирішено через посередництво Швеції; суперечка між Латвією та Литвою щодо морського кордону; взаємні претензії Латвії та Литви щодо повітряного простору та ряд інших.

Комітети БА обговорювали ці розбіжності і закликали уряди прибалтійських держав врегулювати суперечки на двосторонній основі.

На більш широкий контекст співробітництва країни Балтії вийшли через участь у міжнародних організаціях регіону Балтійського моря.

Після розраду Варшавського договору на порядку денному постала необхідність пошуку нових форм забезпечення стабільності та взаємодії держав, розташованих у басейні Балтійського моря, а для Литви, Латвії та Естонії це був шанс закріпити знову отриману державність і поглибити інтеграційні процеси між безпосередніми суб'єктами регіону. У таких умовах 1992 р. за ініціативи Німеччини та Данії було створено Раду країн Балтійського моря (РКБМ), до складу якої увійшло 11 держав, включно із Росією. Створення РДБМ було відповіддю на зміни в Європі та намаганням Європейської Спільноти тримати під контролем нестабільну на той час ситуацію у Балтійському регіоні, особливо в контексті російсько-балтійського протистояння на ґрунті становища російської національної меншини в країнах Балтії. Позиція ЄС, який схвалив ініціативу, базувалась на необхідності підтримки нових демократій на Сході і забезпечення їх переходу до ринкової економіки [9]

В контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів вагомим досягненням діяльності РДБМ стало прийняття Європейською комісією Балтійської ініціативи від 10 квітня 1996 р. «Орієнтири для зближення ЄС із Балтійським регіоном» [10]. Інтерес світової спільноти до діяльності Ради знайшов своє відображення у запровадженні із 2000 р. інституту офіційних спостерігачів на щорічних сесіях Ради міністрів закордонних справ країн-учасниць [9]. А в умовах кризи, у якій опинився ЄС після 2008 р., на думку А. Ґубриновича з Інституту політичних студій Польської академії наук, значення регіональних ініціатив, зокрема такої як Ради країн Балтійського моря, не лише не зменшиться, а навіть може посилитися [11].

У 1992 р також було досягнуто згоди про співпрацю Балтійської асамблеї із Північною радою і Північною радою міністрів. З того часу періодично проводяться спільні наради обох організацій і зустрічі президій за участю керівників об'єднаних профільних комітетів, здійснюється співробітництво між парламентами та їх постійними комісіями, організовуються зустрічі керівників комісій у закордонних справах парламентів держав Балтії і скандинавських країн. Практичним результатом такої співпраці стало рішення скандинавських країн

запросити балтійські держави приєднатися до Північного інвестиційного банку. За підтримки Північної ради міністрів деякі середні і вищі навчальні заклади, а також недержавні організації Латвії, Литви та Естонії знайшли партнерів по співпраці у скандинавських країнах [12, с.112].

Республіки Балтії беруть участь у реалізації програми «Північний вимір» за участі ЄС, Норвегії, Ісландії та Росії. Ця програма є однією з найбільш помітних серед подібних регіональних програм співпраці у Євросоюзі, і займається питаннями спрощення процедур перетину кордонів між державами і митного оформлення, охорони навколишнього середовища та співробітництва в гуманітарній сфері, зокрема в галузі освіти, науки і туризму. Всі ці напрямки є для балтійських країн пріоритетними.

На сучасному етапі різноманіття інститутів і форматів співпраці дозволяє країнам Балтії шукати власну зовнішньополітичну нішу у регіональній співпраці. Неформальні регіональні об'єднання (Балтійські держави і Північні країни – формат North Baltic(NB)-6; таке ж об’єднання, але за участю Польщі та Німеччини – NB-6 + 2; Рада держав Балтійського моря; країни Балтії і Німеччина – так званий формат «3 + 1», країни Балтії і Німеччина, Данія, Швеція, Польща, Фінляндія – так званий формат «3 + 5» та ін.) систематично проводять консультації, які стали одним з інструментів європейської інтеграції. Вони дозволяють Латвії, Литві та Естонії узгоджувати свої інтереси на рівні регіональної політики ЄС. Однією із зовнішньополітичних завдань країн Балтії є забезпечення своєї участі у цих консультаціях як на рівні керівників урядів і міністрів закордонних справ, так і на рівні експертів [13].

Проведений аналіз дозволяє також виділити певну диференціацію політичних курсів країн Балтії. Естонія, зокрема, з самого початку новітнього етапу свого державного розвитку проголосила курс на зближення з Фінляндією і Швецією, прагнучи стати однією зі скандинавських країн. У свою чергу Литва активно розробляє проекти енергетичної інтеграції з Польщею. Латвія ніколи не заперечувала свого прагнення до ролі лідера регіону з огляду на географічне положення.

Таким чином, три сусідні республіки на рівнях суто регіональної (тобто між собою) і регіональної (тобто з країнами, розташованими навколо Балтійського моря) інтеграції демонструють певну єдність, яка випливає із спільності їх стратегічних інтересів. Саме в регіональному

співробітництві балтійські країни бачать перспективи і алгоритм якомога повнішої інтеграції у європейський, а через нього – у глобальний економічний, політичний, інфраструктурний, інформаційний та соціальний простір.

Вищим рівнем співпраці можна вважати процес євроінтеграції країн Балтії як такий. Напрями адаптації до вимог Європейського Союзу виходять із копенгагенських критеріїв і втілюються у демократичних реформах, які охоплюють не лише політичну сферу, а і передбачають розбудову ринкової економіки. Досвід балтійських країн демонструє послідовність етапів євроінтеграції, які передбачали планомірну галузеву адаптацію економічних, політичних та соціальних систем Латвії, Литви та Естонії, а саме – торговельно-економічного, доктринального, політичного та договірно-правового [14].

Європейський союз завжди підтримував ініціативи регіональної співпраці, хоча це і не є обов'язковою умовою для асоціації. Необхідно визнати, що першочергово балтійські країни розглядали взаємне співробітництво скоріше як перепону на шляху євроінтеграції. Адже на якомусь етапі країни Балтії відчули гостру конкуренцію, що змусило багатьох експертів сумніватися і поставити під питання факт існування балтійської співпраці. Однак зрештою конкуренція обернулася на рушійну силу на шляху до ЄС та НАТО.

Тут ініціатива також належала Балтійській асамблеї, яка після підписання асоційованих угод розробила принципи, яких парламенти і уряди країн Балтії повинні дотримуватися у своїх взаєминах на шляху до європейських та трансатлантичних організацій: по-перше, проблема в одній з трьох держав є приводом до занепокоєння в усіх трьох держав; по-друге, загроза одній із трьох держав повинна розглядатися як загроза для всіх трьох; і по-третє, досягнення однієї з трьох держав слід розглядати як досягнення всіх трьох [15]. Попри такі застережні заходи Естонію однозначно називали лідером євроінтеграційного процесу, хоча остаточне рішення щодо прийняття до ЄС по всім трьом країнам виносилося комплексно.

Проте ще до підписання знакових угод у 2004 р., актуальним стало питання можливості і формату подальшого співробітництва після приєднання Латвії, Литви та Естонії до Європейського Союзу та НАТО, особливо з огляду на передачу частини повноважень по вирішенню

стратегічних питань на європейський рівень. В дискусіях у парламентах Балтії проаналізували можливі сценаріїв розвитку балтійської співпраці. У результаті стало зрозуміло, що, зруйнувавши платформу тристороннього співробітництва, вони втратять один із інструментів захисту своїх інтересів у міжнародній політиці, а також можливість вирішити регіональні питання, такі як створення балтійського енергетичного ринку та системи регіональної безпеки. Також було зрозуміло, що без цих рамок співробітництва кожній з країн доведеться розвивати двосторонні відносини з іншими країнами виключно в індивідуальному порядку, а це потрібуватиме додаткових фінансових та людських ресурсів. Наслідком цих дискусій стало розуміння, що діяльність БА як платформи для міжнародної співпраці потребує реформування [16].

Співробітництво між країнами Балтії не було безпроблемним. Зокрема ряд проектів які реалізовувалися у країнах Балтії за фінансової підтримки ЄС, на певних етапах ставили під загрозу успішність співпраці країн Балтії. До таких, зокрема, відносяться проекти енергетичної інтеграції та проект будівництва залізничної дороги «Rail Baltica». Особливо протиріччя посилилися в умовах кризи, коли боротьба між країнами Балтії за кредитні та інвестиційні ресурси загострилася. У результаті вони все частіше стають конкурентами при вирішенні фінансових питань у Єврокомісії та міжнародних кредитних організаціях, відповідно ефективність балтійських регіональних форм співпраці в умовах кризи 2008 р. помітно знизилась.

Разом з тим у ряді випадків відстоюючи свої інтереси, країни Балтії виступають у ЄС єдиним фронтом. Так, при підготовці програми фінансування ЄС на 2014-2020 рр. вони вирішили наполягати на принципі рівноправності старих і нових членів ЄС при розподілі допомоги, зокрема для потреб сільського господарства та енергетики. виступивши проти правила, за яким «новачки» повинні отримувати лише чверть того, на що вони могли б розраховувати. Іншим прикладом солідарності балтійських країн у ЄС став їх протест проти введення економічних санкцій щодо Білорусії, що для Латвії означало збитки в 480,9 млн. євро [12, с.109]. Серед останніх прикладів – спільна заява у березні 2018 р. прем'єрів країн Балтії проти застосування Євросоюзом санкцій по відношенню до Польщі у зв'язку з її судовою реформою [17].

Найвищого рівня інтеграції своїх політик, який можна позначити як трансатлантичний, країни Балтії змогли досягти у стратегічному партнерстві із США.

Одним із перших кроків з боку США щодо країн Балтії була програма Північноєвропейської ініціативи (ПЄІ), що мала сприяти побудові економічно і соціально об'єднаного регіону, включаючи Північно-Західну Росію, та зміцненню регіонального співробітництва і транскордонних зв'язків, покладаючись не лише на уряди, а й на приватний сектор та неурядові організації. Політика ПЄІ була підходом США щодо безпеки та інтеграції на півночі Європи, включаючи Росію.

Іншим визначальним кроком у співпраці зі США було підписання Хартії про партнерство з країнами Балтії (Балтійська хартія). Для країн Балтії підписання Хартії як політичного документа мало значення з кількох причин: по-перше, документ визнавав роль трьох балтійських держав у американській стратегії гарантування безпеки і стабільності на Європейському континенті (і в даному контексті США розглядали країни не як проблему, а як партнерів, з якими співпрацюватиме); по-друге, Хартія визнавала американську глибоку та реальну зацікавленість у незалежності, суверенітеті, територіальній цілісності і безпеці Естонії, Латвії та Литви; і по-третє, хоча Хартія і не надавала гарантій безпеки, проте США зобов'язалися допомагати створювати умови для вступу країн Балтії до НАТО та інші євроатлантичні інституції [18].

Обґрунтованість вступу до НАТО з метою забезпечити собі «жорстку» безпеку ніколи не викликали сумнівів у прибалтійських еліт. І це зрозуміло: якщо питання державного і економічного суверенітету ще могли залишатися в компетенції національних урядів Латвії, Литви та Естонії, то самостійна реалізація військових програм була їм зовсім не під силу.

Членство в НАТО для балтійських держав – це не тільки питання забезпечення безпеки, воно надає можливість ефективно брати участь у міжнародному військовому співробітництві, що було і залишається довгостроковим стратегічним пріоритетом національної оборонної політики країн Балтії. Зокрема, у Таллінні розташовується Центр компетенції кіберзахисту НАТО. У 2008 р. центр заснували сім країн, а сьогодні він налічує 20 учасників – 17 членів НАТО та 3 країни-партнери [19]. На початку 2012 р. у Литві відбулася установча конференція Центру

енергетичної безпеки НАТО, відбулися навчання «Energy Efficiency Exercises» (ENERGEX 2012).

Значна підтримка країнам Балтії з боку Альянсу була надана з початку російської агресії проти України. Навесні 2014 р. за сприянням США було посилено повітряно-морський контроль над регіоном внаслідок збільшення кількості літаків у складі Місії повітряної поліції НАТО (ВАР – Baltic Air Policing) із 4 до 10 машин, розширено контингент військ на 150 осіб у кожній із країн, а у запланованих навчаннях взяли участь близько 1700 американських військовослужбовців. Найближчі союзники США у Європі – Данія та Великобританія, направили відповідно 1200 та 800 військових, інші члени НАТО – країни Вишеградської групи, Канада, Норвегія, Німеччина делегували від 100 до 250 вояків [20, p.1].

Саміт НАТО у Ньюпорті (вересень 2014 р.) завершився прийняттям Плану дій, який передбачає низку дій НАТО в країнах східного флангу. Деталі цих завдань були узгоджені під час зустрічі міністрів оборони країн-членів НАТО у лютому 2015 р. З точки зору країн Балтії, найважливішими рішеннями саміту були наступні: створити так звану головну озброєну сила НАТО – Very High Readiness Joint Task Force (VJTF); підрозділи з інтеграції сил НАТО – NATO Force Integration Units (NFIU) для координації діяльності союзних сил у відповідних країнах; розробити військову інфраструктуру та припис військової техніки; забезпечити постійну ротаційну присутність союзних сил [20, p.2].

Країни Балтії активно беруть участь в різних програмах партнерства НАТО. Зокрема, Естонія входить до складу Ради Євроатлантичного партнерства, бере участь у роботі комісій НАТО – Україна і НАТО – Грузія. Таким чином здійснюється участь у міжнародних програмах і інтеграція в західне співтовариство на найвищому глобальному рівні [12, с.109].

У 2016 р. Балтійська асамблея відзначила 25-ту річницю своєї діяльності. За цей час було проведено 36 сесій Балтійської асамблеї і 23 сесії Ради Балтії – спільних засідань БА та БРМ, покликаних координувати їхню діяльність. У форматі і завданнях їхньої діяльності відбувалися зміни, викликані зовнішніми чинниками, однак такий формат співпраці не втратив актуальності за 25 років існування.

Не зважаючи на певні відмінності та протиріччя, які виникали на різних етапах, неминучі у будь-яких міждержавних і регіональних

сусідських відносинах, можна сказати, що в рамках складної конфігурації балтійської регіональної єдності, країни Балтії залишаються єдиним субрегіоном.

Його існування визначається низкою об'єктивних обставин: їх територіальною близькістю; певною спільністю історичної долі, (принаймні у XX ст.); взаємними інвестиціями й економічним співробітництвом; членством в ЄС і НАТО; близькістю задач, які їм доводиться вирішувати, особливо у сфері енергетичної, транспортної та інфраструктурної інтеграції з іншими європейськими країнами, зокрема Скандинавією, Німеччиною та Польщею.

За минулі з моменту отримання незалежності більше ніж 25 років балтійські держави стали учасниками основних західних міжнародних організацій та інтеграційних структур: СБСЕ / ОБСЕ (1991), ООН (1991), Ради Європи (Литва та Естонія – у 1993, Латвія – у 1995 після пом'якшення своїх законів про громадянство на вимогу ЄС), ВТО (Латвія та Естонія – 1999, Литва – у 2001), ЄС (2004), НАТО (2004), ОЭСР (Естонія – в 2010, Латвія - в 2016, Литва завершує переговори про вступ). Крім того, вже у межах Європейському Союзі країни Балтії у 2007 р. приєдналися до Шенгенського простору, а потім стали повноцінними учасниками Економічного та валютного союзу, вступивши в зону євро (Естонія – 2011, Латвія – у 2014, Литва – 2015).

Підсумовуючи, можна зазначити, що на сьогоднішній день балтійська регіональна єдність визначається ставленням європейської спільноти (перш за все інвесторів і комісій, які розробляють програми розвитку) до Литви, Латвії та Естонії як до єдиного субрегіону, що ззовні сприяє формуванню порядку денного подальшої співпраці. У кінцевому підсумку жодна з балтійських держав окремо не зможе вирішити завдання, що стоять перед ними, у повному обсязі. Це добре розуміють еліти країн Балтії, які завжди підкреслюють, що між ними немає серйозних протиріч, а будь-які відмінності у інтересах можна узгодити шляхом переговорів.

Використані джерела та література:

1. Keil J. Lithuania, Latvia and Estonia: a Baltic Union? About the cooperation between the three baltic states / J. Keil // Estland, Lettland, Litauen – drei Länder, eine Einheit? – Berlin, 2002. – P. 106–119. – Режим доступу: http://www.julia-keil.de/files/baltic_union.pdf P.1;

2. Kapustans J. Cooperation among the Baltic States: Reality and Prospects / Janis Kapustans. – Режим доступу: https://www.nato.int/acad/fellow/96-98/kapustan.pdf
3. Korovina E. Integration of the Baltic States into the internal energy market of the EU / E. Korovina // Master's Thesis. – University of Tampere, School of Management, 2013. – 73 p. – Режим доступу: https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94808/Korovina_gradu_oikea.pdf?sequence=1
4. Білоножко С.В. Західний вектор зовнішньої політики країн Балтії: шлях від незалежності до євроінтеграції / С.В. Білоножко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2015. – Вип. 44. – Т 2. – С. 130–135; Замікула М.О. Країни Балтії на початку 1990-х років: передумови євроатлантичної інтеграції / М.О. Замікула // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Історія. – 2010. – Т. 129. – Вип. 116. – С. 91–94.; Палій О. А. Специфіка та наслідки інтеграції країн Балтії до євроатлантичних структур безпеки / О.А. Палій // Наукові записки [Національний університет «Києво-Могилянська академія»]. – Том 20. Політичні науки. – 2002. – С. 55–60; Сидорук М. Особливості інтеграції держав Балтії до ЄС / М. Сидорук // Наукові записки. Серія «Міжнародні відносини». – 2010. – Вип.2. – С. 97–104.
5. Скриль С.А. Трансформація політичних систем Латвії, Литви та Естонії в умовах інтеграції у Європейське співтовариство // Актуальні проблеми політики. – 2015. Вип. 54. – С.146–152.
6. Воротников В.В. Концепции и приоритеты внешней политики Латвии, Литвы и Эстонии в 2004-2012 гг.: дис. канд. ист. наук / В.В. Воротников. – Москва, 2015. – 381 с.
7. International inclusion, 1992 – 1995 // The Baltic Assembly. – Режим доступу: http://www.baltasam.org/en/history/international-inclusion
8. Baltic Defence Co-Operation – Main Joint Projects // Ministry of Foreign Affairs of the Republic OF Latvia. – Режим доступу: // http://www.mfa.gov.lv/en/security-policy/co-operation-with-nato-member-states-and-candidate-countries/baltic-defence-co-operation-main-joint-projects]
9. Семикрас О. В. Рада держав Балтійського моря в контексті інтеграційних процесів постконфронтаційної Європи / О.В. Семикрас // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2000. – Вип. 4. – С. 73–81
10. Communication from the Commission. Baltic Sea Region Initiative. – Режим доступу: http://www.baltinfo.org/Docs
11. Чи збільшиться значення Ради держав Балтійського моря? – Режим доступу: http://polradio.pl/5/38/Artykul/101278
12. Сытин А.Н. Страны Балтии в ЕС: единство и своеобразие позиций политических элит / Н.А. Сытин, В.А. Смирнов // Новая Евразия. Проблемы национальной стратегии. – 2012. – № 4 (13).– С. 9–118.
13. Сотрудничество Балтийских государств // Министерство иностранных дел Латвийской Республики. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/sotrudnichestvo-v-regione-baltiyskogo-morya
14. Щедрова Г.П. Адаптація України до вимог ЄС: досвід країн Балтії / Г.П. Щедрова // Politicus. – 2017. – Вип.1. – С.156–161.
15. European and transatlantic integration, 1995 – 2004 / The Baltic Assembly. – Режим доступу: http://www.baltasam.org/en/history/integration
16. Institutional reforms of regional organisations, 2005 – 2007 / The Baltic Assembly. – Режим доступу: http://www.baltasam.org/en/history/institutional-reforms
17. Країни Балтії виступили проти застосування санкцій ЄС щодо Польщі. – Режим доступу: https://day.kyiv.ua/uk/news/100318-krayiny-baltiyi-vystupyly-proty-zastosuvannya-sankciy-yes-shchodo-polshchi

18. Аракелян Д.В. Зовнішня політика країн Балтії в контексті розширення ЄС та НАТО: автореф. дис. канд. політ. наук / Аракелян Діана Вячеславівна. – К., 2008. – 20 с.
19. Кіберудар у відповідь: як Естонія допомагає НАТО у боротьбі з хакерами. – Режим доступу: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/1/7074473/view_print
20. Gotkowska J. NATO's presence in the Baltic states – reassurance for its allies or deterrence for Russia? / Justyna Gotkowska, Piotr Szymański // Centre for Eastern Studies. – Num.169 – 29.04.2015. – 9 p. – Режим доступу: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_169_0.pdf